

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ กับนักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนปกติในวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ในวิชาศิลปศึกษาในด้านบทบาทครูผู้สอนการกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา บรรยายภาคการเรียนการสอนและการประเมินผล โดยวิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า “นักเรียนที่ได้เรียนวิชาศิลปศึกษาตามแผนการสอน โดยจัดกิจกรรมตามแนวคิด นีโอฮิวแมนนิสต์ จะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนศิลปศึกษาตามแผนการสอนปกติ” กลุ่มทดลองที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจงเลือกห้องและจับฉลากเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนอนุบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการสอนวิชาศิลปศึกษาที่ สร้างขึ้นตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ฝึกเรียนรู้รู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สนุกกับจินตนาการ จำนวน 12 แผนการสอน แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพแบบ เอ. ของ อี พอล ทอร์เรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking Figural Form A.) และแบบสอบถามความคิดเห็น การทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนตามแผนที่สร้างขึ้นมาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในกลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน ตลอดระยะเวลาที่ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ส่วนกลุ่มควบคุมจะเรียนวิชาศิลปศึกษาตามแผนการสอนปกติจากครูผู้สอน กลุ่มทดลองนั้นผู้วิจัยดำเนินการสอนทั้งหมด จำนวน 12 แผนการสอน จาก 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ละ 4 แผนการสอน ใช้เวลาในการสอนทั้งหมด 36 คาบ คาบละ 20 นาที โดยแต่ละแผนการสอนประกอบด้วย

1. กิจกรรมฝึกสมาธิโดยใช้จินตนาการเพื่อให้นักเรียนผ่อนคลาย รู้สึกสบายคลีนสมอง ราบเรียบเกิดความพร้อมในการเรียนในเนื้อหาวิชา มีความเฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นพื้นฐานของบุคคลที่มีจิตใจอ่อนโยน

2. ฝึกโยคะท่าเด็กอย่างง่าย แต่จะทำสุดลมหายใจเข้าออกประมาณ 3-4 ครั้ง เป็นการบริหารร่างกายที่ค่อนข้างช้าและนุ่มนวล มีการเคลื่อนไหวอย่างอ่อนโยน สอดคล้องกับการหายใจ เข้า – ออกลึก ๆ สลับกันด้วยการหยุดนิ่งของร่างกาย เพื่อให้กล้ามเนื้อและประสาทผ่อนคลาย

3. นิทาน เกม เพลงเป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักความเมตตา การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การทำดีแล้วได้ดี ฝึกให้เด็กมีจินตนาการตามเนื้อเรื่อง

4. เนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้จากการสอนทั้งหมด หลังการทดลองให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก. ของอารี รังสินันท์ นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) เปรียบเทียบพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ ด้านความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ มาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ในวิชาศิลปศึกษานี้ใช้เฉพาะกลุ่มทดลองเท่านั้น เพื่อพัฒนาและประยุกต์ใช้ในวิชาอื่น ๆ ต่อไป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละด้าน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยได้ผลดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้แผนการสอนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ มีความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้านคือ ความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ สูงกว่านักเรียนที่เรียนศิลปศึกษาโดยใช้แผนการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ในวิชาศิลปศึกษาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านบทบาทครูผู้สอน นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า ครูได้ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนและสนับสนุนให้พูดเพราะ พูดอย่างสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา

2.2 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการมีส่วนร่วมในการคิดและแสดงออกถึงความคิดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเสรี และสื่อการเรียนการสอนที่นำมา

ใช้ประกอบการสอนน่าสนใจดี รวมทั้งการตรวจผลงานนักเรียนชอบที่มีการตรวจผลงานศิลปะของ นักเรียน โดยไม่ใช้คะแนนเปรียบเทียบกัน

2.3 ด้านเนื้อหาวิชา นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการฝึกโยคะ เล่นเกม ทำให้ร่างกายแข็งแรง พัฒนาบุคลิกภาพ นิทานที่ครูเล่าให้ฟังทำให้นักเรียนมีจิตใจที่อ่อนโยน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อยากจะช่วยเหลือผู้อื่น

2.4 ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน นักเรียนส่วนใหญ่ชอบห้องเรียนที่มีบรรยากาศสบายและสนุกสนาน โดยเฉพาะการร้องเพลงสร้างความสนใจในการเรียนได้ดี นักเรียนเกิด ความพร้อมในการเรียนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละแผนการสอนใช้เวลาในการเรียนได้พอดี

2.5 ด้านการประเมินผล นักเรียนส่วนใหญ่อยากให้วิชาอื่น ๆ ใช้แนวการสอนตามแนวความคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ในวิชาอื่น ๆ หลังจากการเรียนในแต่ละแผนการสอนแล้วนักเรียนมีความคิดที่คล่องแคล่วและกว้างไกลไร้ขีดจำกัด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวิชาศิลปศึกษาด้านความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม และความคิดและเอื้อยดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวิชาศิลปศึกษา สูงขึ้นทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลงานของ ศตพร วิไลรัตน์ (2532) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยก่อนเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ พบว่าหลังการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามรูปแบบของนีโอฮิวแมนนิสต์ เด็กวัยก่อนเรียน มีความคิดสร้างสรรค์ ด้านความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะการสอนโดยจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์นั้นได้มีการจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อเด็กเล็ก ๆ ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลให้ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้รับการพัฒนาด้วยเนื่องจากจิตเหนือสำนึกระดับแรกซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างถูกต้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถพัฒนาขึ้นได้จริงจากการฝึกฝน และส่งเสริมเช่นเดียวกับคำกล่าวของคุชฌี บริพัตร ณ อยุธยา (2532) และ อารี พันธุ์มณี (2537) ที่กล่าวสอดคล้องกันพบสรุปได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวคนทุกคนสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้โดยอาศัยการเรียนรู้แต่ถ้าขาดโอกาสฝึกฝนจะค่อย ๆ หายไปทีละน้อย และถ้าฝึกบ่อย ๆ จะมีความคิด สร้างสรรค์ดีขึ้นในการเล่นที่ใช้จินตนาการหรือกิจกรรมเพื่อฝัน อาจมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความรู้และความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย ดังนั้น รูปแบบการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิดที่ไม่ยึดติดรูปแบบต่าง ๆ แสดงออกได้อย่างมีอิสระเสรีในวิชาศิลปศึกษาจะเป็นการช่วยเสริมให้เกิด

จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา แยมสรวล (2519) ที่ได้ศึกษาสัมพันธระหว่าง ผลสัมฤทธิ์ วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์ วิชาวาดภาพสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น วิธีการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสติกใน วิชาศิลปะศึกษานี้จะช่วยให้เด็กพัฒนาและเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นโดยใช้วิธีการทั้ง 4 ประการซึ่งแต่ละวิธีนั้นจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น วิธีการแต่ละแบบที่ส่งผลถึงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมฝึกสมาธิ โดยใช้จินตนาการสำหรับเด็กตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสติกนี้ จะช่วยให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบาย คลื่นสมองราบเรียบเกิดสมาธิมีความพร้อมในการเรียนมากขึ้น กระตุ้นการเกิดความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีความมั่นคงในอารมณ์และสมาธิในการทำงานอย่างมั่นคง การทำสมาธิตามแนวคิดนี้จะมีพื้นฐานมาจากความเชื่อว่าเราคิดอย่างไรก็เป็นเช่นนั้น (As You Think, So You Become) ผู้วิจัยพยายามชักจูงให้นักเรียนตระหนักถึงความรักที่มีอยู่ในจิตใจ และความรักที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา การมอบความรักให้แก่กันและกัน และการมอบความรักให้กับทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกสบายกายสบายใจ รู้สึกผ่อนคลายซึ่งในขณะที่จิตใจผ่อนคลายนั้น จิตใจของคนเราจะไม่ทำงานภายใต้อำนาจของ จิตสำนึกและจิตใต้สำนึก แต่จะทำงานภายใต้จิตไร้ระดับเหนือขึ้นไปที่เราเรียกว่า จิตเหนือสำนึกซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ผู้ที่รู้จักผ่อนคลายจิตใจของตนเองจึงมักเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์แปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530, หน้า 37) ดังที่ คาร์ล โรเจอร์ อ้างถึงใน อาร์ รังสินันท์ (2523, หน้า 75) กล่าวไว้ว่า สถานการณ์ที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้แก่สถานการณ์ที่สร้างให้เด็กรู้สึกปลอดภัยทางด้านจิตใจ ถ้าทุก ๆ คนรอบ ๆ ตัวเด็กมีความรัก ความเข้าใจ ยอมรับในความคิดของเด็ก บรรยากาศเช่นนี้จะทำให้เด็กรู้สึก อบอุ่น ไม่เหงา ปลอดภัยและยอมรับตัวเอง ซึ่งจะทำให้เด็กกล้าแสดงออกถึงสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างสรรค์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ด้วย ในการฝึกกิจกรรมนี้ อยู่ในขั้นนำให้ฝึกสมาธิโดยใช้จินตนาการด้วยการนั่งหลับตา และประสานมือแล้วใช้เทปเพลงประกอบคำพูดบรรยายและให้นึกสิ่งที่รักหรือชอบแล้วส่งพลังแห่งความรักความเมตตาไปให้ เด็กจินตนาการตาม ในช่วงแรกของการสอนเด็ก ให้มีความสนใจน้อยมาก แต่ในครั้งต่อ ๆ มาความสนใจเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งประมาณแผนการสอนที่ 3 เด็กจะแสดงปฏิกิริยาตอบรับ การฝึกด้วยดี และสามารถอยู่นิ่ง ๆ ได้ตลอดเวลาทุกคนแทบทุกครั้งที่เด็กทุกคนสนุกสนาน ช่วงสุดท้ายของการทำสมาธิคือการให้เด็ก ๆ ทุกคนค่อย ๆ ลืมตา แล้วหันมายิ้มให้กับเพื่อน ๆ ของเรา เด็กจะค่อย ๆ หันหน้ามาหาเพื่อนแล้วหัวเราะ ให้แก่กันมากกว่าการยิ้ม

2. ฝึกโยคะสำหรับเด็ก เป็นการบริหารร่างกายอย่างง่าย ๆ สำหรับเด็กเพื่อให้ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรงซึ่งจะบริหารทั้งอวัยวะภายในและภายนอก เช่น กล้ามเนื้อต่าง ๆ แขน คอ และอวัยวะภายใน เช่น ต่อมไร้ท่อต่าง ๆ หัวใจ ฯลฯ บริหารร่างกายด้วยท่าโยคะอย่างง่าย ๆ ที่

ดัดแปลงมาจากท่าของสัตว์ต่าง ๆ เช่น ทำงูเห่า ทำสิงโต ทำเต่า ทำให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมทั้งได้บริหารร่างกายในเวลาเดียวกันด้วย การที่นักเรียนได้สมมติตัวเองว่าเป็นสัตว์ต่าง ๆ แล้วช่วยให้นักเรียนได้ฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ให้โลดแล่นไปตามจังหวะการบริหารร่างกาย และให้ขั้นสรุปของแต่ละแผนการสอนนักเรียนฝึกโยคะท่าฟองน้ำ ซึ่งเป็นท่าที่นอนราบกับพื้น แขนทั้งสองข้างวางราบกับพื้น หลังตึงผิกลำตัวโดยใช้จินตนาการนึกถึงผลงานที่นักเรียนทำในแต่ละชั่วโมงเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภูมิใจในความสำเร็จของตนเองและเกิดความคิดสร้างสรรค์โดยมีเทพเพลงบรรเลงประกอบเบา ๆ

3. นิทาน เกม เพลง การเล่านิทานประกอบการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนรู้สึกเพลิดเพลินไปกับการเรียนได้รับรู้ เข้าใจ เนื้อหาได้อย่างไม่รู้สึกตัว และช่วยพัฒนากระบวนการคิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนจะจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ในจิตใจได้สำนึกได้ง่ายขึ้นเท่านั้นและยังทำให้ความคิดผกผันเชิงเทียบเคียง ความคิดจินตนาการของเด็กโลดแล่นไปตามเนื้อเรื่องที่นำติดตามของบทนิทาน ซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไปพร้อมกันและนอกจากนั้นการเล่านิทานยังช่วยพัฒนาจิตใจเด็กให้มุ่งมั่นและมีความมั่นคงอีกด้วย (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2530)

นิทานตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์เป็นนิทานที่ให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมต่าง ๆ โดยเน้นในเรื่องของความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่ง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของ ฯลฯ ในกิจกรรมนิทานเด็กได้ฝึกทั้งการพูด การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น และการแสดงท่าทางประกอบทำให้พฤติกรรมของเด็กในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมดีขึ้นเห็นได้จากการให้ความช่วยเหลือกัน

เกมและเพลง มีส่วนช่วยในการเตรียมความรู้สึกและความพร้อมในการนำเข้าสู่บทเรียน กระตุ้นความรู้สึกสนุกสนานในบทเรียน ผ่อนคลายความ ตึงเครียด พัฒนาร่างกาย จิตใจและสติปัญญา

เกมที่จัดในกิจกรรมครั้งนี้ เป็นเกมที่ให้ความรู้ทั้งด้านวิชาการและความสนุกสนาน โดยมีเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไป อีกทั้งยังให้เด็กได้พูดแสดงท่าทางและเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ เกมที่เด็กให้ความสนใจและเข้าร่วมปฏิบัติค่อนข้างมากคือ เกมที่มีบทพูดโต้ตอบกัน เช่น เกมหนูแดงไปตลาด กิจกรรมสร้างสรรค์ความรัก

ส่วนเพลงที่ใช้ประกอบกิจกรรมเป็นเพลงที่มีเนื้อหาง่าย ๆ และก่อให้เกิดความรักความสัมพันธ์ห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน พร้อมกับการแสดงท่าทางประกอบให้นักเรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสรรพสิ่ง พฤติกรรมที่เห็นได้ชัดว่านักเรียนสนใจและชอบกิจกรรมนี้มากคือ เด็กแสดงท่าทางประกอบและร้องด้วยเสียงที่ดังพร้อม ๆ กัน นักเรียนบางคนจะร้องเพลงที่เรียนมาในระหว่างทำกิจกรรมศิลปะ การใช้เพลงประกอบการสอน จึงทำให้บรรยากาศในการเรียน สนุกสนาน สบาย ไม่น่าเบื่อหน่าย ทำให้นักเรียนสนใจบทเรียน (สุภาวดี สุจริต, 2531)

4. เนื้อหาศิลปศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระตุ้นและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แรก ๆ นักเรียนยังไม่กล้าที่จะแสดงออกทางด้านความคิด และการวาดภาพระบายสีรูปแบบการทำงานยังเป็นลักษณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มักจะวาดภาพที่คุ้นเคยและวาดภาพเป็นประจำ เช่น วาดภาพ บ้าน ภูเขา เป็นภาพโต ๆ ไม่มีองค์ประกอบรายละเอียดของภาพ จนกระทั่งแผนการสอนที่ 4 เป็นต้นไป นักเรียนเริ่มที่จะกล้าแสดงออกความคิดเห็น และมีความคิดเป็นของตนเองสามารถคิดและลงมือทำในสิ่งแปลกใหม่ และคิดแตกต่างไปจากความคิดง่าย ๆ จากที่เคยคิดและมีรายละเอียดของภาพและผลงานมากขึ้น ภายในเวลาอันรวดเร็วซึ่งแต่เดิมในช่วงที่ ลงมือปฏิบัติงานจะใช้เวลาอย่างมาก และไม่ค่อยมีสมาธิในการทำงาน การจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ในวิชาศิลปศึกษาจะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนให้พัฒนาสูงขึ้นไปอีก จะเห็นได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากการสอนศิลปศึกษาแต่ละครั้งนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัตินั้นจะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่กว้างไกลมีจินตนาการ มีความคิดริเริ่ม การสอนศิลปศึกษาตามแนวคิดนี้จะสอนให้นักเรียนได้ฝึกคิดและฝึกวาดในจินตนาการก่อน แล้วค่อยลงมือปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการคิดในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งร้องเพลง ฟังนิทาน ฝึกโยคะ ฝึกสมาธิ เป็นการบูรณาการ เนื้อหาวิชากับกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และเกิดจินตนาการที่ออกมาจากใจและความต้องการที่จะสร้างสรรค์ผลงาน ตามความคิดของตนเองออกมาอย่างเชื่อมั่น มีความสุข และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรที่กำหนดความต้องการไว้ได้

กิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละแผนการสอนนี้จะมีการยั่วยุ กระตุ้น ทำท่าย ให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ทุกขั้นตอนนักเรียนแต่ละคนอาจจะคิดไม่เหมือนกันก็ได้ ไม่มีผิดถูกหรือสวยไม่สวย ทำให้นักเรียนมีความสุขที่จะแสดงความคิดอะไรแปลก ๆ ออกมาให้ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับอาร์ รังสินันท์ (2532) กล่าวว่า การต่อเติมภาพให้สมบูรณ์จากสิ่งเร้าที่กำหนดเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้ดี นักเรียนเกิดจินตนาการ ยั่วยุ และทำท่ายให้อยากลองทำให้เสร็จเป็นรูปร่าง ด้วยความคิดที่เป็นอิสระและความพอใจของงาน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการกล้าคิด และยอมรับความแตกต่างของตนจากเพื่อนคนอื่น สร้างเสริมให้นักเรียนเกิดความมั่นใจกล้าคิดในสิ่งที่แปลก ๆ นำไปสู่การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่อไป และสอดคล้องกับการเสนอแนะกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์บางประการของ ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา (2536) ว่า ควรมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการต่อเติม หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยวิธีที่อยากให้เป็นและใช้คำถามที่เร้าใจเกิดความคิดทางอเนกนัยหรือเกิดคำตอบที่หลากหลาย

ผลงานแต่ละชิ้นที่นักเรียนทำนั้น ทำได้อย่างอิสระเสรีไร้ขอบเขตจำกัด และไม่มีการวัดประเมินผลเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers, 1969 (อ้างใน ยุติกร คำแก้ว, 2539) ที่เสนอแนะการสร้างสถานการณ์ที่ส่งเสริมวิธีหนึ่งว่า ควรสร้างความรู้สึกลดภัยทางจิต ด้วยกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันสามอย่างคือ

มีการยอมรับในคุณค่าของแต่ละบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข มีความเข้าใจ เห็นใจในความรู้สึกของเด็กและมีการสร้างบรรยากาศที่ไม่ต้องมีการวัดและประเมินผลจากภายนอก หรือจากมาตรฐานอื่น ๆ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ทำให้เด็กกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ได้และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและครูผู้สอน จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์นี้ช่วยส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้สูงขึ้นและเป็นพื้นฐานกระบวนการคิดให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในจิตใจของนักเรียนตลอดไป

ข้อมูลจากความคิดเห็นของนักเรียนในด้านบทบาทครูสอนที่นักเรียนรู้สึกเฉย ๆ ในด้านครูให้การสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความคิดที่กว้างไกลทุกขั้นตอนการสอนนักเรียนบางคนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมทำกิจกรรม หรือโต้ตอบกับครูผู้สอนและนักเรียนไม่เห็นด้วยกับการตรวจผลงานเพราะยังใหม่กับการตรวจผลงานศิลปะของนักเรียน โดยไม่ใช้คะแนนเปรียบเทียบกัน และยังคงชินกับการให้คะแนนประเมินผลจากครูผู้สอนแล้วนำมาเปรียบเทียบคุณค่าของผลงานซึ่งกันและกันนักเรียนจะมีความรู้สึกภาคภูมิใจ เมื่อครูเป็นผู้ประเมินให้คะแนนผลงานของตนเองเพราะเด็กในวัยนี้อายุระหว่าง 7-8 ขวบจะมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือในตัวครูสูง กว่าที่จะเชื่อมั่นในตัวเพื่อนในการตั้งเกณฑ์การให้คะแนน แต่ส่วนใหญ่ก็จะชอบที่จะใช้วิธีการประเมินโดยไม่ใช้คะแนนเปรียบเทียบกัน การจัดกิจกรรมในเนื้อหาวิชาโดยแทรก นิทาน เกม เพลง ช่วยทำให้นักเรียนมีความพร้อมและเข้าใจในสิ่งที่จะเรียนรู้ มีนักเรียนไม่เห็นด้วยกับการร้องเพลงก่อนเริ่มเรียนทำให้นักเรียนอารมณ์ดีขึ้นเตรียมความพร้อมในการเรียน ในการทดลองครั้งนี้จะมีการร้องเพลงก่อนเริ่มเรียนทุกครั้ง นักเรียนที่ไม่เห็นด้วยนี้จะเกิดอาการเบื่อการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาจะมีการร้องเพลงกันมากแทบทุกวิชา นักเรียนต้องการที่จะลงมือทำกิจกรรมศิลปะไว ๆ โดยที่ไม่ต้องเสียเวลาในการร้องเพลง นักเรียนส่วนใหญ่จะชอบกันมากการฝึกโยคะค่อนข้างแปลกใหม่สำหรับนักเรียนแรก ๆ จะอายุไม่กล้าทำการบริหารร่างกายยังไม่สัมพันธ์กับการหายใจเข้าออก ไม่มีสมาธิในการทำแต่เป็นในช่วงแรกๆระยะหนึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นักเรียนจะชอบมากพลอยทำให้บรรยากาศในห้องเรียนเต็มไปด้วยความรู้สึกสนุกสนาน สบายและอบอุ่นใจ เป็นจุดเริ่มต้นของการคิดอย่างสร้างสรรค์ มีความสุขที่จะคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแสดงออกทางความคิดและการทำงาน นำเสนอผลงานได้อย่างคล่องแคล่วมีรายละเอียดต่าง ๆ มากมาย แปลกใหม่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น และเป็นไปอย่างมั่นใจในพลังความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะอยากให้อีกวิชาอื่น ๆ ใช้รูปแบบการสอนที่สนุกสนานสอดแทรกเนื้อหาวิชาให้อิสระทางความคิดอย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับวิชาศิลปะศึกษาที่ทำการเรียนการสอนในวิชาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้และการวิจัย

1. ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะศึกษา โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะศึกษาของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ดังนั้น ครูสอนจึงควรนำรูปแบบการสอนนี้ไปใช้ในการเรียนการสอน โดยเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาในวิชาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2. จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรได้มีการเผยแพร่รูปแบบการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ต่อไปในระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากรูปแบบการสอนตามแนวคิดนี้เน้นความสำคัญของการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ในบรรยากาศที่สบาย ผ่อนคลาย คลื่นสมองของนักเรียนราบเรียบเตรียมพร้อมที่จะเปิดรับข้อมูลต่าง ๆ บันทึกในสมอง โดยแต่ละกิจกรรมจะเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด การแสดงความรู้สึก และการแสดงออกในวิถีทางของความคิดสร้างสรรค์

3. ครูควรสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น ห้องเรียนไม่ควรคับแคบเกินไป ครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกอย่างอิสระเสรีทั้งด้านความคิดและการแสดงออก จากการวิจัยนักเรียนจะรู้สึกอึดอัดไม่สะดวกเพื่อทำกิจกรรมภายใต้ห้องเรียนที่คับแคบ

4. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรให้ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์เพื่อจะได้พัฒนานักเรียนเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าลอง และกล้าใช้จินตนาการของตนให้เกิดประโยชน์บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาให้คนคิดอย่างสร้างสรรค์

5. การประเมินผลความคิดสร้างสรรค์ มีความแตกต่างจากการวัดและประเมินผลด้านทักษะอื่น ๆ ที่เพียงดูจากผลผลิต (Product) แต่ศิลปะสร้างสรรค์ ไม่เน้นผลงานแต่เน้นที่กระบวนการคิด ฝึก วิธีการหรือสิ่งที่ได้จากกระบวนการหรือกระทำ ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจพัฒนาการศิลปะของเด็ก ต้องยอมรับว่าศิลปะของเด็กเป็นการแสดงออก เป็นภาษาที่เด็กใช้สื่อสารกับผู้ดูให้เข้าใจกัน การประเมินผลกิจกรรมสร้างสรรค์ย่อมยึดเด็กเป็นสำคัญ เชื่อในความจริงว่าเด็กเหล่านั้นมีความคิด รู้จักหาเหตุผล ที่มีรูปแบบเฉพาะของตน ครูจึงต้องยอมรับว่าเด็กเขาจะสร้างสรรค์งานตามที่เขาคิดและจินตนาการตามความต้องการ

6. การวิจัยครั้งต่อไป สามารถทำการประเมินผลงานศิลปะของนักเรียนควบคู่ไปกับการวัดความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ เพื่อศึกษากระบวนการคิด และพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างทดลองได้

7. ควรศึกษาวิจัยองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อจะศึกษาพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของ นักเรียน ระหว่างการทดลอง ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการใช้แบบสังเกตหรือแบบสำรวจทางพฤติกรรม และทราบถึงพฤติกรรมด้านอื่น ๆ อันเป็นลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เช่น การมีความมั่นคงในจิตใจ การมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น เช่นการตั้งคำถาม การจัดบรรยากาศในห้องเรียน การยอมรับความคิดเห็น การเสริมแรง การตรวจผลงาน ฯลฯ